

Friese Amerikanen en de Friese Beweging

Gerlof D. Homan

Summary

The Frisian Movement in the Netherlands began in the 19th century. Initially, it strove to preserve the Frisian language and culture. Later it demanded equal language status with Dutch while some of its leaders even insisted on greater local autonomy for Friesland. In the course of time they were very successful in their endeavors.

Many Frisians settled in the United States in the latter part of the 19th and the early part of the 20th century. While most of them assimilated rather rapidly many maintained their pride in their cultural identity, and some even supported the Frisian Movement in the Netherlands.

This article discusses their activities to keep a Frisian identity in the United States and their efforts to support the Frisian Movement in the Netherlands. It focuses especially on the work of Bernard Fridsma who for many years was not only the 'soul' of the Frisian Movement in the United States but who also tried to radicalize Frisians in the Netherlands. It also shows how some immigrants in the United States or their descendants often tended to romanticize the land of their birth or origin and had an unrealistic view of conditions in their former homeland. The article is based on unpublished archival materials.

Inleiding

Dit artikel heeft niet alleen als onderwerp de Friese Beweging in de Verenigde Staten van Amerika gedurende de periode van de jaren dertig tot de jaren zeventig van de twintigste eeuw, maar ook de interesse van andere Amerikanen in de Friese taal en cultuur vóór en gedurende die periode. In de negentiende en in het begin van de twintigste eeuw waren er namelijk al een aantal Friese verenigingen in Verenigde Staten en bestond er zelfs al enige academische en literaire interesse in de Friese taal. De Friese Beweging, die in Fryslân begon in het begin van de negentiende eeuw, kreeg de aandacht van Friese immigranten in de Verenigde Staten vooral dankzij de inspanningen van Bernard Fridsma en Lolle de Boer. Het grootste deel van dit artikel gaat dan ook over de eerstgenoemde en zijn pogingen om een Friese identiteit te behouden, maar ook om de Friese Beweging te radicaliseren. Het artikel probeert tevens een verklaring te

vinden voor het verschil in opvatting en visie wat de doelstellingen van de Friese Beweging van de Friezen in Amerika en van de Friezen in het “Heitelân”.

Friezen in de Verenigde Staten

Tussen 1820 en 1920 emigreerden ongeveer 30.000 Friezen naar de Verenigde Staten. Dat was ongeveer 12% van de totale Nederlandse emigratie naar de Verenigde Staten in die tijd. Velen kwamen vooral na 1880 en waren afkomstig uit het noordelijke deel van Friesland, dat getroffen was door een economische crisis. De immigranten vestigden zich vooral in de staten Michigan, Iowa, Illinois, Wisconsin en New Jersey, waar al vele “Nederlanders” woonden. Ook woonden er Friezen in Whitinsville (Massachusetts) en in de dorpen Bellflower, Chino en Artesia gelegen dichtbij Los Angeles (California). Velen van hen in dat deel van California waren veeboeren. Vandaag de dag vindt men nog de dorpen Vriesland in Michigan en Friesland in Wisconsin. Maar de dorpen Friesland in South Dakota en Minnesota bestaan niet meer. In 1853-54 ging een deel van de Doopsgezinde gemeente in Balk naar Amerika, omdat de gemeenteleden geen vrijstelling van militaire dienst konden krijgen. Ze vestigden zich in de buurt van Goshen (Indiana).¹

Meer dan andere Nederlandse immigranten waren de Friezen gehecht aan hun taal. Het Fries gaf hun een speciale identiteit die ze zolang mogelijk wilden behouden. Om deze reden en om elkaar te steunen in een vreemde omgeving, richtten immigranten plaatselijke Friese clubs op. Na verloop van tijd vond men dergelijke sociëteiten in Paterson (New Jersey), Rochester (New York), Springfield (South Dakota), Chicago (Illinois), Pella en Orange City (Iowa), Racine (Wisconsin), Grand Rapids (Michigan) en San Francisco (California). In Grand Rapids bestond ook de toneelclub Friso. De meeste sociëteiten hadden een Hervormde of Gereformeerde basis, echter die in San Francisco niet. B.D. Dykstra, waarover later meer gezegd zal worden, zocht contact met Friezen in die stad en ontdekte dat dezen niet allemaal “vroom” waren. Integendeel. Hij won ze voor zich met zijn recitatie van het bekende gedicht van Alfred Tennyson “Enoch Arden”. Dat is een gedicht over de zee, dat vele oud-vissers aansprak.²

Het Friese gezelschap in Grand Rapids, It Kristlik Frysk Selskip “Gijsbert Japiks”, was opgericht in 1933, veel later dan de eerder genoemde. Maar na verloop van tijd werd het het belangrijkste, dankzij vooral het werk van Bearend (Bernard) Fridsma.³ Over zijn werk ten behoeve van de Friese Beweging zal verderop veel meer gezegd worden. Fridsma werd in 1934 lid van het Selskip, maar was erg teleurgesteld in het programma van de vereniging, dat, zo beweerde hij, bestond uit het lezen van “dwaze” stukken. Ook spraken de leden het Fries slecht, volgens hem. Men was

blijkbaar niet écht geïnteresseerd in de Friese Beweging en in een serieuze studie van Friese literatuur en cultuur. Hoeveel immigranten wisten iets over de Friese Beweging? Velen hadden al geruime tijd in de Verenigde Staten gewoond. Waarschijnlijk konden de meesten van hen ook niet Fries lezen of schrijven. Fridsma was een uitzondering. Onder zijn leiding kwam er echter snel verandering en werden goede culturele programma's georganiseerd.⁴ Fridsma hielp ook met het voorbereiden en het houden, in oktober 1935 in Grand Rapids, van de eerste Friese preek in de Verenigde Staten. In die tijd werden alle preken in Fryslân en in de Verenigde Staten in het Nederlands gehouden. In Grand Rapids werd Broer Doekeles Dijkstra, of B.D. zoals hij bekend stond, uitgenodigd. Dijkstra was in 1871 in Pingjum geboren en ging op tienjarige leeftijd met zijn ouders naar Iowa. Hij studeerde, werd predikant, deed zendelingenwerk onder de Indianen, was redacteur van de bekende Nederlands-Amerikaanse krant *De Volksvriend* en was een van de oprichters van het Friese Gezelschap "It Heitelân" in Orange City. Zijn Friese preek was het begin van een traditie die tot 21 mei 2006 zou duren.⁵

Na verloop van tijd verdwenen de genoemde gezelschappen. Friezen werden Amerikanen en er vestigden zich niet genoeg nieuwe Friese immigranten permanent in die plaatsen om de verenigingen in leven te houden. Het Selskip in Grand Rapids werd in 1985 opgeheven. Het was het laatste Friese gezelschap in de Verenigde Staten dat toen nog bestond.⁶ De leden van die verschillende Friese verenigingen vormden maar een klein percentage van alle Friese immigranten in de Verenigde Staten. Dus kan men niet zeggen dat ze de meeste Friezen vertegenwoordigden.

Amerikaanse interesse in de Friese cultuur

Door de jaren heen is er in de Verenigde Staten veel wetenschappelijke en literaire interesse in de Friese cultuur geweest. Thomas Hewett schreef in 1879 zijn dissertatie *The Frisian Language and Literature: A Historical Study*⁷ en Sydney Fairbanks publiceerde in 1939 *The Old Frisian Skeltema Riucht*.⁸ Taylor Starck en Francis P. Magoun gaven les in Oudfries aan de Harvard University te Cambridge (Massachusetts). Eerstgenoemde legde ook een grote collectie van Friese boeken aan in de universiteitsbibliotheek.⁹ Archer Taylor gaf les in Oudfries aan de Berkeley University te Berkeley (California), waar hij ook een groot aantal Friese boeken verzamelde voor de universiteitsbibliotheek. Later deed hij hetzelfde voor de Newberry Library in Chicago.¹⁰ De bekende lexicograaf Sir William A. Craigie, mederedacteur van de bekende *Oxford English Dictionary* en redacteur van *A Dictionary of American English*, was ook erg geïnteresseerd in de Friese taal.¹¹ Later verhuisde hij naar de Verenigde Staten, waar hij les gaf aan de University of Chicago. Hij hielp Gerhardus J. Holwerda met zijn dissertatie.

Holwerda was geboren in 1894 in Grand Rapids als zoon van Friese immigranten. Hij studeerde aan de Christian Reformed Calvin College in Grand Rapids, aan het Union Theological Seminary en aan de University of Southern California. Op de laatstgenoemde behaalde hij zijn masters- en doctorsgraad. Vele jaren gaf hij les in de Engelse taal aan de University of Southern California. Maar hij was ook erg geïnteresseerd in de Friese taal. Voor zijn mastersgraad schreef hij “An English-Frisian Vocabulary: An Introduction” en voor zijn doctorsgraad “A Comparative Study of the Inflections, Syntax and Vocabulary of Old (East) Frisian and Old English”.¹² Dirk Jellema, die ook van Friese afkomst was, schreef voor zijn mastersgraad een thesis met de titel: “Frisian Contacts with Anglo Saxon England” (1948) en voor zijn doctorsgraad in 1951 “Frisian Trade to 1100”.¹³ Roderick H. Jellema, die een Friese grootvader had, gaf gedurende vele jaren les in de Engelse taal aan de University of Maryland en vertaalde een aantal Friese gedichten in het Engels, waarvoor hij in 1990 de Piter Jelles [Troelstra] Prijs kreeg.¹⁴

De bekende New York City Library heeft ook een grote collectie Friese boeken. De Palatines to America Library in Columbus, Ohio, heeft een aantal Friese boeken waarvan vele afkomstig zijn van Geart B. Droege, die later in dit artikel besproken zal worden. In 1943 schatte Lolle de Boer dat de verschillende Amerikaanse bibliotheken samen wel zo’n 5000 Friese boeken bezaten. Volgens hem waren er genoeg boeken en specialisten in de Verenigde Staten om een leerstoel Fries te rechtvaardigen. In 1943 stelde hij aan de Nederlandse gezant in Washington D.C., Alexander Loudon, voor om een dergelijke leerstoel op te richten. Adriaan J. Barnouw, hoogleraar in de Nederlandse taal en cultuur aan de Columbia University, raadde het echter af en er kwam niets van terecht.¹⁵

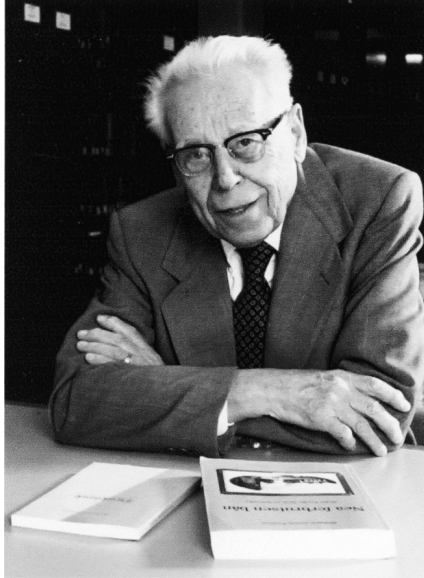
Onder de Fries-Amerikaanse schrijvers bevonden zich Henry K. Pasma, Wybe J. van der Meer en de gebroeders David Cornel de Jong en Meindert de Jong, die allen in hun boeken hun Friese afkomst niet verloochenen. Van der Meer was architect, componeerde en schreef Friese gedichten. Na zijn dood in 1948 werd hij in Sint Nyk, in Fryslân, begraven.¹⁶ Eén van Meindert de Jongs boeken, *The Wheel on the School*, werd later vertaald in het Fries onder de titel *It tsjil boppe op 'e skoalle*.¹⁷ David de Jongs boek *Old Haven* werd vertaald in het Nederlands onder de titel *De veilige haven*.¹⁸ De bekende “western” auteur Frederick Feikes Feikema, die later schreef onder de naam Frederick Feikema Manfred, was erg trots op zijn Friese afkomst. Zijn grootvader, Feike Feikes Feikema, was afkomstig van Franeker en had zich in Doon (Iowa) gevestigd. Hij voelde zich al snel meer Amerikaan dan Fries. Zijn kleinzoon Frederick echter, die thuis en in het dorp Fries had leren spreken, was heel trots op zijn Friese afkomst en gaf daar vooral blijk van in zijn roman *This is the Year*, die later in het Fries vertaald werd

onder de titel *Dit is it jier*. In dat boek spelen leden van het gezin Frixen de belangrijkste rol. Een van de hoofdfiguren is Âlde Romke, die van Friese afkomst is en gelooft dat God hem uitgekozen heeft om een nieuw ras van Vrije Friezen in Amerika te stichten, met Starum, eigenlijk het dorp Larchwood gelegen in het noordwestelijk deel van de staat Iowa, als hun stad. Âlde Romke beschouwde zich als een navolger van de legendarische figuur Friso, de leider van de oude Friese stam. Het boek bevat heel veel Friese woorden en uitspraken die in een glossarium verklaard worden.¹⁹ Er zijn nog een paar andere Fries-Amerikaanse “connecties”. De staten van Fryslân erkenden de onafhankelijkheid van de Verenigde Staten op 26 februari 1782, nog voor een andere Europese regering dat had kunnen doen. Dat feit werd bevestigd in 1976, ter gelegenheid van het vieren van de tweehonderdste geboortedag van de Amerikaanse onafhankelijkheid.²⁰ Verder is een Amerikaanse universiteit genoemd naar William Hofstra, zoon van de Friese immigrant Sake Hofstra die zich in 1854 in de Verenigde Staten vestigde. William Hofstra was een rijke zakenman. Hij overleed in 1932. Na zijn dood en die van zijn echtgenote werd door de beheerders van de erfenis besloten om Hofstra College op Long Island, New York, te stichten. Dat gebeurde in 1935. Het College werd later omgedoopt in Hofstra University. Het wapen van de Hofstra University is echter niet Fries, maar gebaseerd op het officiële wapen van het Huis van Oranje.²¹

Bernard Fridsma en Lolle Piers de Boer

De twee belangrijkste figuren in de Amerikaanse Friese Beweging waren Bearend of Bernard Jay Fridsma en Lolle of Louis Piers de Boer. Fridsma was in 1905 in Skearnegoutum geboren. Zijn ouders waren daar turfschippers. In 1911 verhuisde het gezin naar Paterson, New Jersey, een plaats waar al vele Nederlanders woonden. Al op jonge leeftijd raakte hij geïnteresseerd in de Friese taal en cultuur en in de Friese Beweging. Hij leerde Fries lezen en schrijven en schreef Friese gedichten en artikelen voor bladen zoals *De Stim fan Fryslân*, *Frysk en Frij*, *Yn ús eigen tael*, *De Stiennen Man*, *De Strikel* en het *Friesch Dagblad*. Hij werd op zijn vijftiende al lid van de Jongfryske Mienskip, maar bedankte enige jaren later, omdat die beweging, volgens hem, te socialistisch was geworden. Hij correspondeerde ook met leidende figuren in de Friese Beweging, zoals Eeltsje Boates Folkertsma, Fedde Schurer en Douwe Kalma. In die beweging werd zijn naam dan ook spoedig bekend. Kalma (1896-1953) was één van de voornaamste figuren in de Friese Beweging en de Friese literatuur in die tijd. Fridsma schreef zijn eerste brief aan Kalma al in 1920. Het was vooral Kalma die hem tot een “strider” van de Friese Beweging maakte, schreef Fridsma vele jaren later.²² Maar hij had het meeste schriftelijke contact met Folkertsma.²³ Toen hij in 1948 voor de eerste keer weer naar Fryslân terugging, werd

hij feestelijk onthaald. Later werd in Skearnegoutum zelfs een straat naar hem genoemd. Na 1945 raakte Fridsma echter teleurgesteld in de Friese Beweging die, volgens hem, niet radicaal genoeg was.

Bernard J. Fridsma [1905-2005]. (Foto: Archives Calvin College, Grand Rapids.)

Eén van zijn publicaties in de jaren twintig was het boekje *The Place of the Frisians in Dutch History*. Hierin klaagde hij dat Nederlandse historici Fryslân maar een “bijkomstige” rol in de Nederlandse geschiedenis hadden gegeven. Volgens hem bestond Nederland uit twee nationaliteiten, had het twee talen en twee aparte culturen.²⁴ Een van zijn belangrijkste wetenschappelijke bijdragen tot de kennis van het Fries kwam vele jaren later tot stand. Dat was zijn artikel over de Friese literatuur in de *Encyclopedia of Literature*.²⁵

De meeste jonge Nederlandse immigranten in de Verenigde Staten gingen vaak snel geheel op in de Amerikaanse samenleving. Een goed voorbeeld was Edward W. Bok (1863-1930) die op dezelfde leeftijd als Fridsma met zijn ouders in Amerika aankwam. Bok werd in een hele korte tijd een echte Amerikaan.²⁶ Fridsma echter gaf zijn hart en ziel aan de Friese Beweging. Aan de andere kant was het niet ongewoon voor vele Europese immigranten of hun nazaten in de Verenigde Staten om zich in te spannen voor hun oorspronkelijke vaderland. Vele Polen, Ieren en andere etnische groepen hebben dat gedaan en doen het nog. Ze hebben echter wel vaak de neiging

om hun of hun ouders' geboorteland te romantiseren. Fridsma was daar ook een goed voorbeeld van.

Gedurende vele jaren gaf hij les aan de Christelijke middelbare school in Grand Rapids (Michigan) en later aan Calvin College. Daar doceerde hij Duits, maar na zijn emeritaat ook gedurende enige tijd Fries. Ondertussen zette Fridsma zijn studie voort en behaalde hij in 1956 zijn doctorsgraad aan de University of Michigan. Zijn dissertatie ging niet over één of ander aspect van de Friese taal of literatuur, maar over de destijds bekende Duitse schrijver Ernst Wiechert (1887-1950).²⁷ Waarschijnlijk was er niemand in de faculteit van zijn universiteit die hem kon of wilde helpen als mentor voor een Fries dissertatieonderwerp.

Wat bewoog Bernard Fridsma? Waarschijnlijk was het zijn gevoel van rechtvaardigheid dat hem motiveerde. In de jaren dertig was hij socialist en zelfs pacifist. Socialist en pacifist zijn, zeker in die tijd, was wel heel ongewoon voor iemand van Calvinistische afkomst. Het bestuur van zijn middelbare school ontsloeg hem echter niet, hoewel sommige leden wel ernstig bezwaar tegen zijn opvattingen hadden. Meedoen in de Friese Beweging betekende voor Fridsma niet alleen het strijden tegen het verlies van taal en cultuur, maar vooral het strijden voor "rechtvaardigheid" en tegen "ongelijkheid, onderdrukking en discriminatie". Het was een zaak voor allen die de zwakken wilden verdedigen tegen de sterken, een strijd voor mensenrechten en geestelijke vrijheid, tegen "gewetenloze macht", voor culturele verscheidenheid en tegen culturele uniformiteit.²⁸ Hij was verder ook sterk gemotiveerd om een ideaal Fryslân te scheppen. Hij was een romanticus. Voor hem was niet Amerika, maar Fryslân zijn land van "dream en winsken".

Holland, zo beweerde hij, was de "vijand", die altijd de Friezen had "geprest" en door middel van een manipulerend onderwijssysteem hun "nationaliteit" had ontnomen.²⁹ Hij had weinig respect voor Friezen die zich op een of andere manier in Nederland hadden onderscheiden. Ze waren "uitstekende Nederlanders" geworden, naar zijn mening, maar hij vertrouwde mensen niet die zo gemakkelijk de kant van de "onderdrukker" konden kiezen. Volgens hem bleef een echte Fries altijd eerst een Fries.³⁰ Hij was het eens met de bekende leider van de Friese Beweging in de jaren voor en na de Tweede Wereldoorlog, Eeltsje Boates Folkertsma (1893-1968), die van mening was dat de Friezen best hun eigen cultuur en identiteit konden behouden, als ze een zekere mate van autonomie hadden. Dan konden ze ook hun eigen economisch en emigratiebeleid voeren. Fryslân werd te veel bestuurd door Den Haag. Een federaal systeem, zoals in de Verenigde Staten en Zwitserland, dacht hij, was de beste oplossing.³¹

In 1935 werd Fridsma lid van het al eerder genoemde Kristlik Frysk Selskip "Gysbert Japiks". Hij bracht in korte tijd veranderingen aan in het

programma en de manier van werken van het Selskip. De leden werden voortaan ook op de hoogte gesteld van de ontwikkelingen in de moderne Friese literatuur en van die betreffende de Friese Beweging in Fryslân.³²

Lolle Piers de Boer [1881-1964]. (Foto: Collectie Gerlof D. Homan, Normal, Il.)

Lolle (Louis) Piers de Boer, de “Wrâldfries” van Makkum,” zoals Fridsma hem noemde, was ook belangrijk voor de Friese zaak in de Verenigde Staten. Voor hem werd de “Fryske saek in folkssaek [en] in kultuersaek.” De Boer werd in 1881 te Makkum geboren. Financiële opbrengsten van de familielieden van Sint Anne in Hidaard maakten het voor hem mogelijk te studeren aan het Christelijke gymnasium te Zetten, Gelderland, en later aan de Universiteit van Leiden. In Leiden studeerde hij rechten, maar hij kon, vanwege het gebrek aan verdere financiële middelen, zijn studie daar niet afronden. In Leiden was hij actief onder de Friese studenten. Hij was lid van het Friese gezelschap “Fier fan hûs” en richtte zelfs een nieuw gezelschap, “Stânfries”, op. In december 1915 hielp hij met het oprichten van de Jongfryske Mienskip in Ljouwert. De bekende Friese schrijver Jan Jelles Hof beweerde zelfs dat De Boer “de earste Jongfries” was.³³

In 1906 vertrok Lolke Piers de Boer naar Londen, waar hij les gaf in Nederlands en geschiedenis. Daar ontmoette hij o.a. de bekende schilder van Friese afkomst Sir Lawrence Alma Tadmé (1836-1912) en richtte hij de vereniging “Wrâldfries” op. In 1909 vertrok hij naar de Verenigde Staten, waar hij familie had. Hier studeerde hij aan de Yale University en verwierf daar zijn mastersgraad in 1910. In hetzelfde jaar werd hij Amerikaans

staatsburger en veranderde hij zijn naam van Lolle in Louis. De Boer werkte enige tijd voor de Holland Society van New York. Volgens hem bestond deze Society uit een “heel uitgebreide erfelijke klik van ongeveer een duizend mannen” die allen beweerden van Nederlandse afkomst te zijn. Het was naar zijn mening een soort “Knickerbocker adel”. De Boer hoopte assistent-archivaris te kunnen worden van de New York State Library in Albany, de hoofdstad van de staat New York, waar een aanzienlijke hoeveelheid zestiende-eeuws Nederlands archiefmateriaal bewaard werd. In 1914 ging die bibliotheek echter in vlammen op.

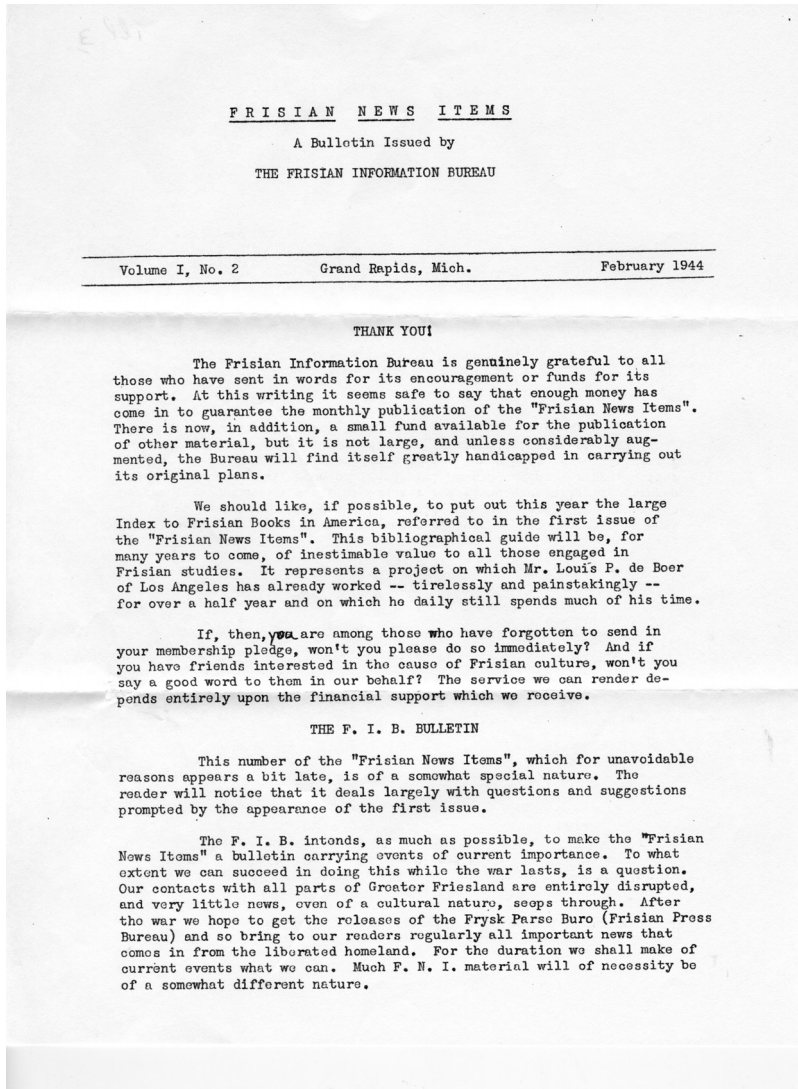
In de volgende jaren verrichtte hij genealogisch werk voor vele families, gaf hij les aan de University of Denver en belandde hij uiteindelijk in Los Angeles. Verder hielp hij met het oprichten van Hugenoten Sociëteiten, de Holland-America Foundation en de Netherlands University League. In Los Angeles deed hij genealogisch onderzoek en ander werk voor de bekende filmmaker Cecil DeMille (1881-1959), die oorspronkelijk van Vlaamse afkomst was.

Gedurende vele jaren hield Lolle Piers de Boer zich niet meer bezig met de Friese Beweging. Hij hervatte dat zijn activiteiten in het begin van de jaren veertig en begon een lange correspondentie en samenwerking met Fridsma. De Boer had echter na verloop van jaren ook een heel uitgebreide correspondentie met vele andere personen. Hij hield van het schrijven van lange brieven. De Boer was een bijzonder kundig en talentvol mens, maar hij slaagde er nooit in om zich een goed bestaan te veroveren. Dat was allicht het gevolg van zijn zwakke gezondheid. Hij was namelijk nooit volledig hersteld van de Spaanse griep van 1918. Te Los Angeles leefde hij in armoede van het kleine salaris dat DeMille hem gaf en van de kleine bedragen die Fridsma hem zo nu en dan toestuurde.³⁴

Het Frisian Information Bureau

In 1943 richtte Bernard Fridsma het zgn. Frisian Information Bureau op, dat in de volgende veertig jaren het tijdschrift *Frisian News Items* zou uitgeven. Het idee om een periodiek te laten verschijnen, kwam oorspronkelijk van Lolle Piers de Boer. Het eerste nummer verscheen in januari 1944. In dat nummer was te lezen dat het Bureau als doelstelling had de kennis betreffende een Groter Friesland te bevorderen. Dat Groter Friesland bestond, volgens deze uitgave, uit het ras- en cultureel gebied van Westerlauwers en West-Friesland in Nederland en Noord- en Oost-Friesland in Duitsland. Het Bureau, schreef Fridsma, was niet een politieke, maar een culturele instelling, georganiseerd en geleid door Amerikanen van Friese afkomst wat hun spraak en cultuur betrof. Het doel was om feitelijke gegevens te verstrekken over de taal, literatuur, economie, godsdienst, sport, enz. van de bevolking van Groter Friesland.

Het Bureau had twee onderafdelingen: één in het oosten en één in het westen van de Verenigde Staten. De westelijke afdeling stond onder de directie van De Boer.³⁵

Bladzijde 1 van Frisian News Items nummer 2, februari 1944. (Collectie Gerlof D. Homan, Normal, Il.)

Frisian News Items was in de regel een maandelijks uitgave die uit een paar bladzijden bestond. Het eerste nummer bevatte o.a. nieuws over Het “Verzoek” van Amerikaanse Friezen aan Koningin Wilhelmina (waarover later in dit artikel meer), collecties van Friese boeken in verschillende bibliotheken in de Verenigde Staten, Friese sociëteiten in de VS en de eerste volledige Friese vertaling in modern Westerlauwers Fries van de Bijbel door het Nederlands Bijbel Genootschap. De volgende uitgaven in de vele jaren daarop berichtten soortelijk nieuws en vermeldden ook nieuwe boeken over Fryslân en de Friezen.³⁶ *Frisian News Items* zou een interessante en belangrijke bron van gegevens worden en blijven. Hoewel Fridsma het ontkende, was het niet geheel neutraal, maar droeg het de ideeën van de Friese Beweging uit. *Frisian News Items* bevatte ook nieuws over Friezen in Duitsland, met wie Fridsma veel contact had. Hij en andere Friese Amerikanen steunden b.v. de Friese bevolking van Helgoland. De bewoners van dat eiland werden n.l. door de Britten gedwongen om hun dorpen te verlaten, zodat het eiland gebruikt kon worden voor bombardementsoefeningen. Later, in 1952, mochten de Helgolanders weer naar huis.³⁷ *Frisian News Items* was niet het enige blad dat het Amerikaanse publiek informeerde over Fryslân. In 1938-39 verscheen in Los Angeles n.l. de maandelijks publicatie *Netherlands-American Digest*. Dat blad bevatte vaak artikelen over Fryslân, geschreven door de al genoemde Holwerda.³⁸

Een “Verzoek” aan Koningin Wilhelmina

In december 1942 verstuurde Bernard Fridsma een “Verzoek” aan gezant Alexander Loudon in Washington D.C. en vroeg hem die aan de Koningin Wilhelmina, die sinds mei 1940 in Londen verbleef, door te sturen. Fridsma was de auteur van het document, dat verstuurd werd met goedkeuring van verschillende Friese sociëteiten in Amerika en met ondersteuning van een aantal individuele Friese Amerikanen. Inspiratie voor dat idee kwam van de bekende toespraak van de Koningin van 7 december 1942, waarin zij veranderingen in het Nederlandse koloniale bestuur beloofde. Als de Nederlandse koloniën meer zelfbestuur zouden krijgen, dan moest aan Fryslân ook een zekere mate van autonomie gegeven worden, beweerde Fridsma. Hij schreef het “Verzoek” op de laatste dag van december 1942 en legde het voor aan het Kristlik Frysk Selskip in Grand Rapids, dat het op 18 februari 1943 goedkeurde. Andere Friese sociëteiten in de Verenigde Staten en enkele Amerikanen van Friese afkomst betuigden in de volgende weken eveneens hun adhesie. Fridsma wilde echter ook ondersteuning van niet-Friezen hebben. Om die reden schreef hij in maart 1943 een “Declaratie” op, die hij aan ongeveer dertig personen van niet-Friese afkomst voorlegde, met het verzoek hun handtekening. Ook deze “Declaratie” werd via Loudon naar London verstuurd.

In het “Verzoek” werd de teleurstelling verwoord over het feit dat de Koningin de Friezen niet had beloofd om zich als een speciaal volk, dat het “onvervreemdbaar” recht van zelfbehoud had, naar eigen inzicht te ontwikkelen. Zulke rechten zouden volgens het “Verzoek” het best vervuld kunnen worden, indien de provincie een mate van autonomie verkreeg, en niet in slechts een procrustesbed van taal en cultuur. Het “Verzoek” herinnerde de Koningin en de Nederlandse regering aan de vooroorlogse eisen voor autonomie zoals die geformuleerd waren door o.a. Eeltsje Boates Folkertsma. Geen van de genoemde personen, en zelfs niet de “vurigste” Friese nationalist, had echter ooit gedroomd van een separate Friese staat. Folkertsma had gesuggereerd dat de centrale regering bepaalde functies zou vervullen, maar dat Fryslân haar eigen onderwijssysteem, culturele zaken en interne economie zou beheren. Het Zwitserse model was een goed voorbeeld van hoe het in Nederland zou moeten worden.

De “Declaratie” was in minder diplomatieke taal gesteld. Er sprak “ongeduld” uit over alles wat maar op Gleichschaltung leek, of het nu uitgevoerd was door het Duitse Reich of het Nederlandse Rijk, en oppositie tegen een Nederlandse versie van een Duitse culturele missie. De “Declaratie” betreurde een eenheid die van buitenaf was opgelegd, zonder goedkeuring van de bevolking, een eenheid die trapte op nationale culturen. Een dergelijk systeem, zo werd beweerd, zou resulteren in het scheppen van een systeem dat niet verschilde van wat Hitler probeerde op te leggen met zijn Nieuwe Orde. De “Declaratie” stelde een federaal systeem voor, een scheiding van machten, plaatselijke autonomie en het verklaren van het Fries tot de officiële taal in de provincie.³⁹

Zeventien Amerikanen van Friese afkomst waren bereid om het “Verzoek” te tekenen. Onder hen waren Albert Hyma, bekend historicus van de Reformatie aan de University of Michigan, en Peter van der Meulen, hoogleraar in de chemie aan de Rutgers University. Maar Clarence A. Dykstra, destijds *chancellor* van de University of Wisconsin, weigerde het te tekenen. Dykstra verklaarde dat hij “geweldig” geïnteresseerd was in het naoorlogse Nederland, maar de problemen van de bezette gebieden niet nog gecompliceerder wilde maken door het eisen van separatisme. De noodzaak van deze boodschap liet hem “intellectueel onovertuigd”.⁴⁰

Zeven niet-Friezen tekenden de “Declaratie”. Onder hen waren drie professoren van Calvin College en haar president, Henry Schultze.⁴¹ Wendell Willkie, de onsuccesvolle presidentskandidaat van de Republikeinse partij in 1940, die ook een kopie van de “Declaratie” werd toegestuurd, maar blijkbaar niet gevraagd was om die te tekenen, gaf eveneens zijn steun. Dat is ook niet zo verwonderlijk. Fridsma had namelijk, met toestemming van Willkie, een zinsnede uit diens boek *One World*, waarin Willkie er op aandringt te streven naar vrijheid niet alleen voor onszelf, maar voor

iedereen, overgenomen. Deze zinsnede werd het “Voorwoord” van de “Declaratie”.⁴²

Een belangrijke niet-Fries die niet wilde tekenen, was Adriaan J. Barnouw (1877-1968). Barnouw was sinds het begin van de jaren twintig Koningin Wilhelmina-hoogleraar in de Nederlandse cultuur en taal aan de Columbia University. Hij was een uitstekend taalkundige, auteur van een aantal populaire boeken over Nederland en de belangrijkste figuur in de kleine Nederlands-Amerikaanse academische wereld van zijn tijd. In de jaren dertig had Barnouw de Society of Dutch Scholars in North America, later de Netherlands University League geheten, opgericht. Barnouw was een bewonderaar van de Friese taal, maar hij kon zich gewoon niet indenken hoe men het vooroorlogse Fryslân durfde te vergelijken met dat onder het Naziregime.⁴³ Hij was het ook eens met Gerard Kuiper, de bekende astronoom van Nederlandse afkomst, die dacht dat de “Declaratie” een “Nazi geïnspireerde truc” was om “onenigheid” in Nederland te zaaien of Nederland te “compromitteren” met de suggestie dat het de Friessprekende districten van Duitsland wilde annexeren. Barnouw schreef Kuiper terug dat hij het met die “verdenking” van het Frisian Information Bureau eens was.⁴⁴ Barnouw steunde het idee om Friese taal te geven op de scholen, maar die taal moest niet gebruikt worden als voertaal bij andere vakken. Dat laatste zou een handicap kunnen worden voor degenen die werk zouden zoeken in andere delen van het land. In de staat New Mexico, waar vele Mexicanen wonen, geeft men ook niet les in het Spaans, schreef hij Fridsma. Fridsma en De Boer probeerden tevergeefs Barnouw ervan te overtuigen, dat zijn bezwaren ongegrond waren.⁴⁵

De felste kritiek kwam van Albert Balink, redacteur van de *Knickerbocker Weekly*, de opvolger van *Netherlands-American Digest*. Fridsma had Balink geen kopie van het “Verzoek” en de “Declaratie” gestuurd, maar iemand anders stuurde hem die toe. Balink reageerde erop in een hoofdartikel met de titel “Against the Grain”. In dat artikel ontkende hij dat in Nederland twee volken bestonden, ieder met zijn eigen tradities, taal en cultuur. Een dergelijk idee, beweerde hij, was een “inflatie van een onherkenbare karikatuur”. Het idee van zelfbestuur kwam volgens Balink van een kleine groep van “fanatici”, die invloed hadden op leiders van de Friese Beweging en steun hadden van de Nazi’s. Fridsma was woedend op Balink en verweet hem een “grondig gemeen en onwetenschappelijk artikel” te hebben geschreven.⁴⁶

Een andere criticus en scepticus was Henry Beets, een invloedrijke en bekende Christian Reformed predikant. Beets, die niet van Friese afkomst was, hij kwam van Koedijk in Noord-Holland, en snapte niet waarom Friesland meer zelfbestuur wilde hebben. De Friezen regeerden Nederland immers al, vond hij: De koningin was van Friese afkomst en de minister-

president van dat moment, Pieter Sjoerds Gerbrandy, was een Fries. Hij had er de naam van Eelco van Kleffens, de minister van buitenlandse zaken, die ook van Friese afkomst was, aan toe kunnen voegen. Beets had geen respect voor de Friese taal. Die was volgens hem maar een “oud provinciaal dialect”. Verder gaf hij aan dat de meeste Friezen in Amerika Amerikaanse staatsburgers waren. Hun kinderen en kleinkinderen wisten volgens hem niets over hun voorouders en hun taal. Dat was echter maar ten dele waar; vele nazaten van Friese immigranten waren zich welbewust van hun Friese afkomst.⁴⁷

Een andere criticus was Marten ten Hoor. Hij was in 1890 te Frjentsjer geboren. Op zesjarige leeftijd vertrok hij met zijn ouders naar Michigan. Marten studeerde aan Calvin College en aan de University of Michigan, waar hij zijn doctorsgraad verwierf. Gedurende vele jaren gaf hij les in filosofie aan de University of Arkansas, waar hij ook deken werd. Ten Hoor zijn ouders spraken thuis geen Fries, maar hij had het genoeg van de taal gehoord in Fryslân en in de Verenigde Staten. Om die reden kon hij die goed verstaan. Later leerde hij Fries spreken en lezen en schreef hij vaak recensies van Friese boeken. Fridsma had hem de twee documenten niet gestuurd: hij las ze in *Frisian News Items*. Ten Hoor was waarschijnlijk beïnvloed door Barnouw en net als deze bang dat het “Verzoek” geïnspireerd was door Nazi-elementen die de Friese Beweging gebruikten voor hun eigen doel. Hij was van mening dat Fridsma duidelijk moest maken dat het niet de bedoeling was om Fryslân onafhankelijk te maken. Daar was hij “onverzoenlijk” op tegen, schreef hij Fridsma. Later steunde Ten Hoor echter wel *Frisian News Items*.⁴⁸

De Nederlandse regering in Londen reageerde niet op de twee documenten. Die zag zich namelijk geconfronteerd met veel belangrijker problemen. Verder moet de regering zich wel erg beledigd gevoeld hebben. Hoe kon en durfde men immers te beweren dat het Nederlandse bestuur van Fryslân vóór de oorlog niet veel beter was dan dat onder het Nazibewind?

De naoorlogse periode

Ongeveer vierhonderd Friezen uit Grand Rapids en omgeving vierden de bevrijding van Fryslân op 3 juni 1945 in de Trinity Reformed Church. Daar preekte B.D. Dijkstra en werden de Friese en Amerikaanse volksliederen gezongen.⁴⁹ Lolle de Boer schreef in mei van dat jaar een speciaal gedicht met als titel “Fryslân Bifrijd”:

De kimen ljochtsje en in Nije Dei
For Fryslân en de wrâld is ûnderwei,
In Dei dy't dize en tsjusterens forjaget
En mei in friske wyn ús frije fjilden faget!

Sjuch, ho't dy Dei ús folk tomjitte blinkt!
Hark, ho't it swiete lûd ús earen binnenklinkt:
"It daget!" - En in nije bliere sinne
Spriedt glâns en gloed oer bou en greiden hinne!

Ja, Fryslân wirdt wer frij fan East ta West,
Fen Noard ta Súd! - De flagge oan 'e mêst
Yn 't iere moarntiidsljocht riist wer omhegen!
En elkmis heft in sucht en ropt: "Blij-segen!"

It nijs brekt troch yn alle oard en sté,
En flaggen wapp'rje wer op lân en sé!
Men ropt hwer't Friezen binn', rounom op ierde:
"Frysk bloed tsjuch op! Nou kinst wer brûze en siede!"⁵⁰

Fridsma, Folkertsma en Ten Cate

Al spoedig hervatte Fridsma zijn contacten met de leiders van de Friese Beweging en lichtte hen in over het "Verzoek" en de "Declaratie". Later, in 1948 en 1971, bezocht hij Fryslân, waar hij hartelijk werd onthaald. In Fryslân was veel waardering voor wat Fridsma had gedaan. De Federatie van Friese studentenclubs stuurde in 1945 zelfs een telegram aan de Koningin dat de aandacht moest vestigen op het "Verzoek" en vroeg om een "rechtvaardige oplossing" van het Friese probleem.⁵¹ Eeltsje Boates Folkertsma was hoopvol dat men nu met hulp van het verre maar "machtige Amerika" het doel kon bereiken⁵². Maar dachten Folkertsma en andere leiders van de Friese Beweging nu werkelijk dat Amerika zich zou gaan inspannen om de Friese zaak te behartigen? Amerika heeft zich wel vaak ingespannen om verschillende Europese minderheden te helpen in hun strijd voor autonomie of onafhankelijkheid. Zo had men b.v. de Ierse zaak bepleit en in de Eerste Wereldoorlog die van de Tsjechen en de Polen. Maar de Friese minderheid was te klein om maar enige druk te kunnen uitoefenen op Washington. Bovendien hadden Fridsma en andere Friese Amerikanen geen contact met vooraanstaande politieke leiders binnen en buiten de staat Michigan.

Fridsma raakte al spoedig teleurgesteld in de naoorlogse Friese Beweging, vooral in twee van hun leiders: Folkertsma en Fedde Schurer (1898-1968). De Beweging was tam en onschadelijk geworden, klaagde hij.⁵³ Volgens Fridsma was Friesland in 1945 niet bevrijd, maar "overrompeld" door een "gemechaniseerde invasie". Het was een verderfelijke *Blitzkrieg*, bestaande uit Nederlandse cultuur en buitenlandse ambtenaren die geen Fries verstonden en zich geen zorgen maakten over de toekomst van Fryslân. Fridsma hoopte dat degenen die dit bezettingsleger hielpen,

net zo gemeden zouden worden als de Nazi-collaborateurs gedurende de oorlog.⁵⁴

Fridsma kon ook klagen over de gebeurtenissen op Kneppelfreed, 16 november 1951. Op die dag joeg de politie in Ljouwert met gebruik van waterkanonnen en knuppels een menigte uiteen. Die menigte protesteerde tegen het vonnis van Fedde Schurer, die de plaatselijke kantonrechter had beschuldigd vanwege diens optreden tegen de veearts Sjirk Frânses van der Burg. Van der Burg was namelijk het recht ontzegd om zich voor de rechtbank in het Fries te verdedigen.⁵⁵

Fridsma uitte zijn klachten vooral tegen Folkertsma en viel deze vaak zelfs heel fel aan. Folkertsma probeerde hem, in lange brieven en met veel geduld, de realiteit in Fryslân te laten inzien. Fridsma's verwijten en klachten begonnen al in 1946. Hij was erg teleurgesteld in het feit dat Folkertsma niet genoeg publiciteit had gegenereerd betreffende het "Verzoek" en de "Declaratie".⁵⁶ Aan de andere kant verweet Folkertsma Fridsma in *Frisian New Items* een te vrije vertaling te hebben gepubliceerd van zijn artikel dat verschenen was in Friese blad *De Stim fan Fryslân* van 15 december 1938. In dat artikel beschouwde Folkertsma Holland als een "vijand", die Friesland, door haar taal, cultuurpolitiek, economie en geld, had verzwakt en haar nationaliteit had ontnomen. De Nederlandse ambassade in Washington reageerde op de vertaling van dat artikel en diende haar beklag in bij Den Haag. Daarna werd contact gezocht met één van de leiders van de Friese Beweging. Fridsma wist echter aan te tonen, dat zijn vertaling juist was geweest en vroeg Folkertsma of de leiders van de Friese Beweging nu niet langer Holland durfden "aan te pakken".⁵⁷ Verder vroeg hij of hetgeen dat waar was in 1939 nu niet meer de waarheid van vandaag was.⁵⁸

Folkertsma probeerde duidelijk te maken dat Fryslân nog steeds bezig was haar rechten te verwerven, maar rekening moest houden met de politieke realiteit en ook met de "sterke band" met Nederland.⁵⁹ Fridsma, die al lang in het buitenland woonde, kon zich volgens Folkertsma nu eenmaal niet goed indenken hoe men in Nederland voelde en dacht in de bezettingsjaren en in de naoorlogse tijd. Fridsma begreep niet dat in die tijd de nadruk lag op Nederlandse saamhorigheid. Het grootste deel van het Nederlandse volk, inclusief de Friezen, beschouwde zich in die tijd als één natie die gezocht had onder de druk van de Duitse Naziebezetter. Dus kon Fridsma zich gewoon ook niet indenken dat Fedde Schurer op enig moment in die naoorlogse tijd eens verklaard had dat de Friezen voor honderd procent Nederlanders waren.⁶⁰

Fridsma wilde de Friese Beweging dus radicaliseren. De Friezen hadden een Martin Luther King nodig, stelde hij. Al dat gepraat over samenwerking met Holland en "goodwill" waren maar "romantische dingen". De Friezen moesten demonstraties houden en incidenten uitlokken, misschien

zelfs wel ondergronds gaan, schreef hij. Ze moesten doen wat Martin Luther King deed in de Verenigde Staten.⁶¹ Folkertsma gaf toe dat de Beweging kwijnde en sukkelde. Hij toonde aan dat de Friese bevolking niet erg geïnteresseerd was in de Friese Beweging. De meeste mensen in Fryslân waren “onverschillig” en meer bezorgd over de koude oorlog en de kans op een atoomoorlog. Verder hielden vele Friezen zich bezig met de mogelijkheid tot emigratie en waren ze in de ban van ontwikkelingen betreffende materialisme, naturalisme, ruimtevaart, technologische ontwikkelingen enz. ‘Fryslân’ als punt op de politieke agenda was “onbeduidend” geworden. Friezen hadden wel interesse in Friese folklore, voordrachten, geschiedenis en toneel, maar niet in de “strijd”. De Friese Beweging, volgens Folkertsma, was nu iets voor de “Frysksinnige” intellectuelen in de strijd tussen Fryslân en Holland. Holland was echter niet meer de vijand, beweerde Folkertsma. Hij toonde aan dat de Friese Beweging zich nu in een “paradoxe” toestand bevond: de Beweging was niet zo zeer afhankelijk van het Friese volk, maar van “fikse subsidies” en steun van Den Haag, het provinciaal bestuur en de gemeentebesturen, de grote politieke partijen, het parlement, enz.

Fridsma was ook heel kritisch op de Friese pers, die volgens hem meer Fries moest gebruiken. Folkertsma beweerde echter dat het Friese lezerspubliek dat niet wenste en dat bovendien de concurrentie van Nederlandse bladen te groot was. De bladen zouden gewoon teveel abonnees verliezen als ze te Fries werden.⁶²

Fridsma voerde een felle pennenstrijd met Laurens ten Cate, redacteur van de *Friese Koerier*. Ten Cate viel Fridsma fel aan wat betrof diens voorstel om Fryslân zelfbestuur te geven. Zelfbestuur was een “idiot” idee, dacht Ten Cate. Verder was hij het helemaal niet eens met Fridsma’s geklaag over de zogenaamde discriminatie van de Friezen. Fridsma beweerde namelijk dat de Friezen net zo gediscrimineerd en onderdrukt werden als de zwarte bevolking in Amerika. Als voorbeeld gaf hij het afsnauwen of “aanblaffen” van een Fries die buiten Fryslân een bus- of treinkaartje in het Fries durfde te bestellen of iemand die geen kans zou hebben een betrekking te krijgen als hij of zij een sollicitatiebrief in het Fries schreef. In de staat Alabama werd iemand vernederd om zijn huidskleur; in Nederland werd een Fries vernederd vanwege zijn taal, beweerde hij.⁶³ Ten Cate vond die vergelijking met de zwarte bevolking in de Verenigde Staten “bizar”.⁶⁴

Verder drong Fridsma er op aan dat Fryslân haar eigen emigratie- en economisch beleid zou mogen voeren. De Verenigde Staten hadden ook een emigratiebeleid, zo stelde hij.⁶⁵ In de Verenigde Staten en Canada is het emigratiebeleid, en vaak ook het economisch beleid, echter een federale aangelegenheid.

Het enige lichtpuntje dat Fridsma zag in die jaren, was de oprichting in

1962 van de Fryske Nasjonale Partij, voorstander van Fries zelfbestuur, die in 1966 zeven zetels van de 55 in de Provinciale Staten veroverde en ook in een aantal gemeenteraden zetels kreeg.⁶⁶ Fridsma werd meteen lid van de FNP. De FNP kon de “dodelijke vijand” Holland en de “duivel van onderdrukking” bestrijden, dacht hij.⁶⁷

Er waren echter ook andere lichtpunten en Fridsma leefde lang genoeg in goede gezondheid om die te zien: hij overleed in oktober 2005. In de jaren 1980 werd namelijk het geven van Fries in de lagere klassen van middelbare scholen verplicht. Fries werd ook toegestaan in de rechtspraak en in de Provinciale Staten en gemeenteraden. Verder kwamen er Friese programma's op radio en televisie.

Een nieuwe redacteur voor Frisian News Items

In 1970 ging Fridsma met emeritaat. Tien jaar eerder was hij al afgetreden als voorzitter van het Fryske Selskip in Grand Rapids. In 1980 droeg hij de redactie van *Frisian News Items* over aan Geart B. Droege. Fridsma had al enige tijd geprobeerd om een opvolger te vinden. Hij gaf de voorkeur aan Johannes Jacobus (Juw) van Weringh. Van Weringh was van Friese afkomst en had in Delft en Groningen gestudeerd. Als student was hij actief geweest in de Friese Beweging en was hij één van de oprichters van het Frysk Faksiste Front, in mei 1933. Hij bleef actief gedurende de oorlog, maar distantieerde zich van de Duitse bezetter na de executie van zijn zwager in 1943. Na de oorlog werd hij hoofd van het Bureau voor Culturele Zaken van de Friese Culturele Raad. In 1952 emigreerde hij naar Canada en nam hij contact op met Fridsma. Na enige jaren keerde hij terug naar Nederland, waar hij in 1965 promoveerde aan de Universiteit van Utrecht. Van 1966 tot 1972 gaf hij les in Duits en Nederlands aan de University of Illinois. Van Weringh maakte duidelijk dat *Frisian New Items* niet neutraal kon en mocht zijn en actief de Friese Beweging moest steunen. Daar was Fridsma het niet mee eens. Hij schreef Van Weringh dat hij bang was dat *Frisian News Items* op die manier te veel abonnees zou verliezen. Hij was van mening dat zijn lezers wel interesse hadden in Fryslân, maar niet in het programma van de FNP. Later berichtte Van Weringh dat hij de taak niet kon overnemen vanwege zijn gezondheid. In 1972 ging Van Weringh overigens terug naar Nederland, waar hij een positie kreeg bij het ministerie van buitenlandse zaken.⁶⁸

Fridsma probeerde ook Goasse Rinse Grouwstra in Fryslân te overreden om zijn taak over te nemen. Grouwstra was erg actief geweest in de Friese Beweging, vooral in de Fryske Foriening foar in Federael Europa, maar durfde de taak als redacteur niet aan. Zijn kennis van de Engelse taal was te beperkt, vond hij.⁶⁹ Dus was Fridsma wel op Geart B. Droege aangewezen. Droege was van Duitse afkomst. Zijn vader was geboren in Lehe, nu een deel

van Bremerhaven, en al op jonge leeftijd naar Amerika geëmigreerd. Droege behaalde zijn doctorsgraad aan de Northwestern University in Chicago. Zijn specialiteit was Germaanse talen en hij leerde o.a. Fries lezen en schrijven. Gedurende vele jaren gaf hij les in de Duitse taal aan Capital University, Columbus (Ohio). Sinds het begin van de jaren zestig hadden hij en Fridsma al contact met elkaar. In 1980 ging Droege met emeritaat en had hij de tijd om de taak van Fridsma over te nemen. In 1984 hield *Frisian News Items* plotseling, zonder verklaring, op te bestaan. Droege kon het blad, vanwege persoonlijke financiële redenen, niet langer voortzetten. Zijn beperkte inkomen liet dat niet toe. De oplage in dat jaar bedroeg 425 exemplaren.⁷⁰

Besluit

Op grond van het voorgaande kan worden gesteld dat Bernard Fridsma's steun en die van andere Friese Amerikanen aan de Friese Beweging, weinig of geen invloed had op de Friese Beweging in Fryslân zelf. De successen voor het Fries van de naoorlogse periode waren het resultaat van andere omstandigheden. Er kan ook niet worden aangetoond dat Fridsma's felle kritiek op de leiders van de Friese Beweging inspirerend heeft gewerkt. Hij en anderen waren allicht wel een bron van morele steun. *Frisian News Items* was en blijft een interessante bron van nieuws over Friezen in Nederland, Duitsland en Noord-Amerika.

Noten

- 1 Robert S. Swierenga, *Faith and family: Dutch immigration and settlement in the United States, 1820-1920* (New York, 2000), 46-47, 92-93; Annemieke Galema, *Frisians to America 1880-1914. With the baggage of the fatherland* (Groningen, 1996), 87; Sieger Rodenhuis, *Friese pioniers in Amerika*. "O, ik ben zo verblijd, dat wij in Amerika zijn" (Leeuwarden, 1998); Marie Yoder, "The Balk Dutch settlement near Goshen, Indiana, 1853-1889", *The Mennonite Quarterly Review*, XXX (1956): 32-43.
- 2 *Frisian News Items*, januari 1944. Bescheiden Frisian Information Bureau. Calvin Collectie Archives. Collectie nr. 422, doos 11 map 1. Hierna Calvin College Archives geciteerd als CCA; D. Ivan Dykstra, "B.D.". *A biography of my father, the late Reverend B.D. Dykstra* (Grand Rapids, 1982), 16.
- 3 Bernard J. Fridsma, *Never a broken bond. 60 years of Frisian activity in America. The memoirs of Bernard J. Fridsma sr.* (Grand Rapids, 1998), 107. Fridsma voegde de naam Jay aan zijn naam toe. In het gemeentegeboorteregister staat hij echter ingeschreven als Bearend Fridsma. E-mail gemeente Wymbritseradiel, 6 september 2007. Hij heet ook niet, zoals soms is geciteerd, Bearend Joukes.
- 4 Fridsma, *Never a broken bond*, 109-110.
- 5 *Ibidem*; *DIS Magazine*, XVI, nr. 3 (1985): 8-9.
- 6 *Ibidem*, XXXVIII, nr. 3 (2006): 10.
- 7 (Ithaca, 1879).

- 8 (Cambridge, Massachusetts, 1939).
- 9 Fridsma, *Never a broken bond*, 174.
- 10 Lolle de Boer aan Bernard Fridsma 25 oktober 1943. Bescheiden Frisian Information Bureau, CCA, Collectienr. 422, doos 6, map 1.
- 11 *Frisian News Items*, juli-augustus, 1944; Bescheiden Frisian Information Bureau. CCA. Collectie nr. 422, doos 11, map 1.
- 12 Holwerda-bescheiden. CCA.
- 13 (Madison, Wisconsin, 1951).
- 14 *Country Fair. Poems from Friesland since 1945 in Frisian and English* (Grand Rapids, 1985).
- 15 Barnouw-bescheiden. Columbia University Archives, New York.
- 16 *Frisian News Items*, passim; Fridsma, *Never a broken bond*, 166-168.
- 17 (Hoorn, 1956).
- 18 (Den Haag, 1939).
- 19 (Boston, 1979) en (Drachten 1979); John R. Milton, ed., *Conversations with Frederick Manfred* (Salt Lake City, 1974), 2-7; *Frisian News Items*, november 1944.
- 20 Fridsma, *Never a broken bond*, 430-431.
- 21 Hofstra University, *Hofstra at 70* (Hempstead, New York, 2005).
- 22 Fridsma, *Never a broken bond*, passim; Fridsma aan W. Veeman-Wellinga, 28 september 1971. Bescheiden Frisian Information Bureau. CCA. Collectienr. 442. doos 10, map 3. Er is ook Fridsma-correspondentie in Tresoar te Leeuwarden, maar die mag nog niet geraadpleegd worden.
- 23 Bescheiden Frisian Information Bureau. CCA. Collectienr. 442, doos 10, map 6.
- 24 (Grand Rapids, 1928).
- 25 (New York, 1946) I: 317-324 en zijn artikel in *Encyclopedia of world literature* (Farmington Hills, Michigan, 1999), 376-377.
- 26 Edward Bok, *The americanization of Edward Bok. The autobiography of a Dutch boy fifty years later* (New York, 1921).
- 27 Fridsma, *Never a broken bond*, 285.
- 28 *Ibidem*, 445.
- 29 *Ibidem*, 130.
- 30 *Ibidem*.
- 31 *Ibidem*, passim.
- 32 *Ibidem*, 102-109.
- 33 J.J. Hof, *Fjirtich jier taelstriid*, 4 dln. (Dokkum, 1940), II: 169.
- 34 De Boer, "Autobiography" (Los Angeles, 1942) passim. Deze autobiografie werd niet gepubliceerd. Een kopie berust in: Bescheiden Frisian Information Bureau, CCA, Collectienr. 442, doos 7, map 12.
- 35 Fridsma, *Never a broken bond*, 156.
- 36 *Frisian News Items*, 1944-1984, passim.
- 37 Fridsma, *Never a broken bond*, 227-229.
- 38 *Netherlands-American Digest*, 1938-1939. In 1939 werd het *The Knickerbocker. The Netherlands-American Digest* en in 1941 *Knickerbocker Weekly*.

- 39 Fridsma, *Never a broken bond*, 144-151; Bescheiden Frisian Information Bureau, CCA, Collectienr. 422, doos 8, map 6. Dit was niet de eerste keer dat Friezen een verzoek aan een staatshoofd stuurden. Eind 1918 stuurde n.l. de “Jongfryske Mienskip” een telegram aan de Amerikaanse president Woodrow Wilson waarin, hem verzocht werd om steun te verlenen aan de Friese zaak. In die tijd verbleef Wilson in Londen, waar hij zich voorbereidde op de vredesconferentie die in 1918-1919 te Parijs werd gehouden. Jammer genoeg is geen kopie van dit telegram bewaard gebleven. Ook is het te betwijfelen of het telegram Wilson wel ooit heeft bereikt. Het bevindt zich n.l. niet bij de zeer uitgebreide Wilson-bescheiden in de Library of Congress in Washington, D.C. Bij die bescheiden bevinden zich heel veel verzoeken van Europese (taal)minderheden. Wilson zal geen stappen gezet hebben om de Friese beweging te helpen; in Parijs werd hij n.l. geconfronteerd met veel belangrijker zaken. *Sljucht en Rjucht*, 4 januari 1918; *Presidential Papers, Microfilm, Woodrow Wilson papers* (Washington, D.C., 1973).
- 40 Bescheiden Frisian Information Bureau, CCA, Collectienr. 422, doos 8, map 7; Clarence Dykstra aan Fridsma, 15 maart 1944. *Ibidem*, doos 8, map 7. Dykstra was ook korte tijd (1941-1942) hoofd van het Selective Service System, het federale bureau belast met de taak om de militaire dienstplicht in de V.S. in te voeren. In 1945 werd hij chancellor van de University of California in Los Angeles.
- 41 *Ibidem*.
- 42 Fridsma, *Never a broken bond*, 152-153.
- 43 Barnouw aan Fridsma, 29 april 1943. Barnouw-bescheiden, Columbia University Archives, New York.
- 44 Kuiper aan Barnouw, 27 maart 1944. Barnouw aan Kuiper, 28 maart 1944. *Ibidem*.
- 45 *Ibidem*.
- 46 *Knickerbocker Weekly*, 24 mei 1943; Fridsma, *Never a broken bond*, 154-155.
- 47 Henry Beets aan Fridsma, 8 mei 1945. Bescheiden Frisian Information Bureau, CCA, Collectienr. 422, doos 8, map 7.
- 48 Ten Hoor aan Fridsma, 20 oktober 1944 en Fridsma aan Ten Hoor, 2 november 1944. Barnouw-bescheiden, Columbia University Archives en Ten Hoor-bescheiden, University of Arkansas Archives, Little Rock (Arkansas).
- 49 *Frisian News Items*, juni-juli 1945.
- 50 *Ibidem*, mei 1945.
- 51 Fridsma, *Never a broken bond*, 177. De bezoeken aan Friesland in *ibidem*, 191ff en 398ff.
- 52 *Ibidem*, 177.
- 53 *Ibidem*, 413.
- 54 *Ibidem*, 365.
- 55 Peter R. Boomsma, *Kneppelfreed. Gevecht om de taal met wapenstok en waterkanon* (Franeker, 1998); Fridsma, *Never a broken bond*, 253-254.
- 56 Fridsma, *Never a broken bond*, 178.
- 57 Folkertsma aan Fridsma, 15 januari 1946. Bescheiden Frisian Information Bureau, CCA, Collectienr. 442, doos 10, map 6.

- 58 Fridsma aan Folkertsma, 24 augustus 1946. *Ibidem*.
- 59 Folkertsma aan Fridsma, 15 januari 1946. *Ibidem*.
- 60 Fridsma aan Folkertsma, 11 juli 1953. *Ibidem*.
- 61 Fridsma aan Folkertsma, 7 juli 1953. *Ibidem*; Fridsma: “Myn generaesje lit it skandlik sitte”, *De stim fan Fryslân*, 28 september 1962.
- 62 Folkertsma and Fridsma, 1 november 1953, 8 januari 1955 en 8 juli 1958. Bescheiden Frisian Information Bureau, CCA, Collectienr. 442, doos 10, map 6.
- 63 Fridsma, *Never a broken bond*, 342ff; Fridsma: “Ek yn Fryslân is der diskriminaesje”. *Frysk en Frij*, 18 februari 1966; Fridsma: “Ten Cate en de striid om rjocht yn Fryslân”. *De Stiennen Man*, X (1967): 8-10.
- 64 Fridsma, *Never a broken bond*, 344, 350.
- 65 *Ibidem*, 345.
- 66 Website Fryske Nasjonale Partij; Fridsma aan Johannes Terpstra, 16 augustus 1962. Bescheiden Frisian Information Bureau, CCA, doos 10, map 3. Fridsma: “FNP de iennichste morele kar”, *De Stiennen Man*, IV (1966): 6-8.
- 67 Fridsma, “Fordrukking en selsbistjur”, *Friese Koerier*, 18 februari 1966.
- 68 “Juw van Weringh ferstoarn”. *Leeuwarder Courant*, 23 februari 1987; Zondergeld, *Friese Beweging*, 375; Fridsma, *Never a broken bond*, 355-356; 392-393.
- 69 “Goasse R. Groustra nei slimme sykte wei”, *Leeuwarder Courant*, 9 maart 1996. Fridsma, *Never a broken bond*, 442-443.
- 70 Droege-bescheiden. Palatines to America Library, Columbus (Ohio); E-mail Phil Beltz 20 februari 2008; Bescheiden Frisian Information Bureau, CCA, Collectienr. 442, doos 10, map 9; Fridsma, *Never a broken bond*, 443. De titel van Droeges dissertatie was: *Personal names contained in place names: Germanic personal names in middle Dutch place names of Bergen (French Flanders)*, 1389-1400.

